

Η γέννηση του Δία στην Κρήτη οδήγησε πολλούς ερευνητές να υποστηρίξουν ότι το νησί είναι ο τόπος της αρχικής προέλευσης της λατρείας του ως «Δία του Κρηταγενούς». Σύμφωνα με αυτή την ερμηνεία, η λατρεία του Δία, από την Κρήτη, μεταφέρθηκε στην ηπειρωτική Ελλάδα όπου συγχωνεύτηκε με τοπικές θεότητες, κυρίως με τον Ολύμπιο και με αυτόν της Δωδώνης, ενώ γρήγορα αποκόπηκε από τις κρητικές παραδόσεις.

Στην Κρήτη, ο Δίας είναι θεός ουράνιος αλλά και χθόνιος και παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με τον φρυγικό θεό Άττη και, όπως αυτός, γεννιόταν και πέθαινε κάθε χρόνο ως σύμβολο του θανάτου και της αναγέννησης της φύσης. Γι' αυτό άλλωστε οι μυστηριακές τελετές του συγχέονταν με αυτές του Διόνυσου Ζαγρέα και της Δήμητρας.

Όμως ο Δίας είναι θεός των Ινδοευρωπαίων και, στον Ελλαδικό χώρο, πρωτολατρεύτηκε στην Δωδώνη της Ηπείρου. Σ' αυτόν απευθύνθηκε (Ιλιάδα, Π 233 – 235) ο Αχιλλέας, όταν προσευχήθηκε:

«Βασιλιά Δία, Δωδωναίε, Πελασγικέ, που ζεις μακριά και κυβερνάς τη με κακό χειμώνα Δωδώνη° ολόγυρά της ζουν λατρεύοντάς σε οι μάντεις Σελλοί που κοιμούνται κατάχαμα και δεν πλένουν τα πόδια τους...».

Το επίθετο «Πελασγικέ» παραπέμπει στα ήδη τότε πολύ παλιά χρόνια. Με το μαντείο της Δωδώνης να θεωρείται (και να είναι) το πιο αρχαίο της Ελλάδας. Εκεί λατρεύονταν ο Δίας και η πριν από την Ήρα σύζυγός του Διώνη.

Το μαντείο της Δωδώνης

Σύμφωνα με όσα είπαν στον Ηρόδοτο οι ιερείς του Δία, στην αιγυπτιακή Θήβα, Φοίνικες πειρατές άρπαξαν κάποια στιγμή από τον ναό τους, δυο ιέρειες και τις πούλησαν σκλάβες: Τη μία στη Λιβύη, την άλλη στην Ήπειρο. Στους νέους τόπους όπου βρέθηκαν, οι ιέρειες έκτισαν μαντεία στον Δία.

Σύμφωνα με όσα είπαν στον ιστορικό οι ίδιες οι ιέρειες του μαντείου της Δωδώνης, δυο μαύρες περιστέρες πέταξαν κάποια στιγμή από τον ναό της Θήβας. Η πρώτη βρέθηκε στην Δωδώνη, κάθισε σε μια δρυ και με ανθρώπινη λαλιά διέταξε τους εκεί κατοίκους να κτίσουν το μαντείο του Δία. Η δεύτερη βρέθηκε στην όαση Σίβα της Λιβύης και ζήτησε να κτιστεί το εκεί περίφημο μαντείο στον Άμμωνα που, κατά τον Ηρόδοτο, ήταν ο Δίας των Αιγυπτίων.

Οι χρησμοί δίνονταν από τους ιερείς (ονομάζονταν Σελλοί ή Ελλοί) ή τις ιέρειες που άκουγαν το θρόισμα των φύλλων της ιερής βελανιδιάς και το «μετέφραζαν» ανάλογα. Για τους χρησμούς, χρησιμοποιούσαν ακόμα περιστέρια (λέγονταν πέλειαι κι από αυτά οι ιέρειες του μαντείου ονομάστηκαν Πελειάδες) ή ένα «χαλκείον», χάλκινο δοχείο το οποίο χτυπούσαν με μαστίγιο και του οποίου τους ήχους «ερμήνευαν». Κομμάτι από το ιερό δρύινο ξύλο είχε τοποθετήσει η θεά Αθηνά στην Αργώ, το πλοίο των Αργοναυτών, ώστε να αποκτήσει ανθρώπινη λαλιά.

Οι δύο αρχαίες παραδόσεις που ο Ηρόδοτος παραθέτει για την ίδρυση του μαντείου της Δωδώνης καθώς και η γενικά παραδεκτή ταύτιση του ελληνικού θεού με τον αιγυπτιακό Άμμωνα, αν μη τι άλλο, αποδεικνύουν ότι εκεί (στη Δωδώνη) εντοπίζεται η πρώτη εμφάνιση της λατρείας του Δία στον Ελλαδικό χώρο. Αλλωστε, όπως ήδη αναφέρθηκε, η επίκληση «D

yaous

Pitar

» (Δία, πατέρα) υπήρχε στους παλαιούς Ινδούς.

Από την Δωδώνη, έχουμε κομμάτια αγγείων της εποχής 1900 – 1600 π.Χ. που υποδηλώνουν επικοινωνία με τη Νότια Ελλάδα και επιβεβαιώνουν την παράδοση της πανάρχαιας παρουσίας του μαντείου και των Ελληνικών φύλων στην περιοχή. Εκεί λατρεύονταν ο Δίας και η πριν από την Ήρα σύζυγός του Διώνη, για πολλούς το θηλυκό αντίστοιχο του αρχηγού των θεών.

Οι αρχαίοι Θεσπρωτοί που κατείχαν τα ηπειρωτικά παράλια και απλώνονταν ως την Δυτική

Μακεδονία, είχαν φιλικές σχέσεις με τους Έλληνες των νησιών και επέτρεπαν στους προσκυνητές που πήγαιναν στην Δωδώνη να διασχίσουν τη χώρα τους. Θεσπρωτοί και νησιώτες συνέπρατταν εναντίον των Ταφίων πειρατών, που κατοικούσαν στην ακτή της Ακαρνανίας και στο νησί Τάφος (σημερινό Μεγανήσι) ανάμεσα στη Λευκάδα και τη Στερεά.

Το μαντείο της Δωδώνης, του οποίου η αρχή ανάγεται στην εποχή της Χαλκοκρατίας, διατήρησε την ακτινοβολία του και μετά την εποχή των μεταναστεύσεων, ιδίως μεταξύ των φύλων των οποίων οι κοιτίδες βρίσκονταν κοντά στο ιερό. Οι Βοιωτοί, μ' όλο που απομακρύνθηκαν από την Ήπειρο, εξακολουθούσαν να στέλνουν κάθε χρόνο στην Δωδώνη ιερούς τρίποδες και να τελούν κατά την αφιέρωσή τους μια αρχαϊκή νυχτερινή τελετή. Το μαντείο των Δελφών πήρε αργότερα τα πρωτεία στην προτίμηση των Ελλήνων αλλά είναι κατά πολύ νεώτερο της Δωδώνης, όπου λατρευόταν ο Δίας.

(τελευταία επεξεργασία, 4 Νοεμβρίου 2020)